

Mitolojik Anlatıların Kültür Turizm Kapsamında Değerlendirilmesi: Arzu İle Kamber Efsanesi Çat Kasabası Varyantı

Elvan Eser*
ORCID 0000-0001-5527-5413

Veli Ulaş Asmadili**
ORCID 0000-0001-5698-1862

Öz

Teolojiyi, tarihi, edebiyatı ve nihayetinde sosyolojik düzlemde kültürü binlerce yıl içerisinde konuşur kılan böylece aktarmaya gayret ettiği hadisenin sesi haline gelen mitik anlatı kimi hallerde kendi bendini aşarak soyut aksını somutlaştırma yoluna gitmiştir. Nitekim Anadolu coğrafyasında meselenin tezahürüne dair en güzel örnek Nevşehir Çat Kasabası sınırları içerisinde zahir olmuş olan Arzu ile Kamber Efsanesi'nde görülmektedir. Zira kadim Türk kültürünün tohum sahasından başlayarak Türk Dünyası'nın hemen hemen her satına ırki hafıza yoluyla yayılmış ve böylelikle günümüze kadar ulaşmış olan Arzu ile Kamber anlatısı ilk defa salt efsane olmanın dışına çıkarak kendi varlığını tabiatın lütfu olan peribacaları aracılığıyla somutlaştırmıştır. Böylesi bir çalışmayı ortaya koyarak Kapadokya destinasyonunun bünyesinde barındırdığı farklı kültürel değerlere turizm adına dikkat çekmek amaçlanmıştır. Çalışmada evvel ikincil kaynaklar üzerinden literatür taraması yapılarak mitoloji, mitoloji ve turizm birlikteliğine dair alan yazın oluşturulmuştur. Devamında ise Nevşehir Çat Kasabası dâhilinde bulunan Arzu ile Kamber Efsanesi'ne dair kaynak kişilerle görüşme yapılmış ve anlatılar kayıt altına alınmıştır. Yapılan görüşmeler ve gözlemler neticesinde Nevşehir Çat Kasabası kültürel miras değerlerinden Arzu ile Kamber Efsanesi'nin turizme kazandırılması ve bununla birlikte Kapadokya tur programlarına dâhil edilmesi önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mitoloji, Arzu ile Kamber Efsanesi, Turizm, Nevşehir Çat Kasabası.

Gönderme Tarihi: 23/09/2021

Kabul Tarihi:28/11/2021

* Öğr. Gör. Pamukkale Üniversitesi, Denizli Sosyal Bilimler MYO, Seyahat ve Eğlence Hizmetleri Bölümü, Denizli, Türkiye, eeser@pau.edu.tr

** Öğr. Gör. Pamukkale Üniversitesi, Denizli Sosyal Bilimler MYO, Seyahat ve Eğlence Hizmetleri Bölümü, Denizli- Türkiye, ulasasmadili@pau.edu.tr

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

Eser, Elvan- Asmadili, Veli Ulaş. ‘‘ Mitolojik Anlatıların Kültür Turizm Kapsamında Değerlendirilmesi: Arzu İle Kamber Efsanesi Çat Kasabası Varyantı .’’ *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 8-4, 2021, ss.1572-1600.

Evaluation of Mythological Narratives and Legends in the Scope of Tourism: Çat Town Variant of the Legend of Arzu and Kamber

Elvan Eser*
ORCID 0000-0001-5527

Veli Ulaş Asmadili**
ORCID 0000-0001-5698-1862

Abstract

The mythical narrative, which has made theology, history, literature and ultimately the sociological culture speaking over thousands of years, thus becoming the voice of the event it has tried to convey, has sometimes gone beyond its own bent and embodied its abstract axis. Thus, the best example of the manifestation of the issue in the Anatolian geography is seen in the Legend of Arzu and Camber, which emerged within the borders of Nevşehir Çat Town. Because, starting from the seed field of ancient Turkish culture, it has spread to almost every part of the Turkish World through racial memory, and thus, the narrative of Desire and Camber, which has reached the present day, for the first time, went beyond being a mere legend and embodied its own existence through fairy chimneys, which are the grace of nature. By putting forward such a study, it is aimed to draw attention to the different cultural values that the Cappadocia destination contains in the name of tourism. In the study, literature on the unity of mythology, mythology and tourism was created by scanning the literature on secondary sources. Afterwards, interviews were made with the source people about Arzu and Camber Legend in Nevşehir Çat Town and the narratives were recorded. As a result of the interviews and observations, it was suggested that the Arzu and Camber Legend, one of the cultural heritage values of Nevşehir Çat Town, should be brought into tourism and included in Cappadocia tour programs.

Keywords: Mythology, Arzu and Kamber Myth, Tourism, Nevşehir Çat Town.

Received Date: 23/09/2021

Accepted Date: 28/11/2021

* Lecturer, Pamukkale University, Denizli Vocational School of Social Sciences Department of travel and Entertainment Services, Denizli- Turkey, eeser@pau.edu.tr

** Lecturer, Pamukkale University, Denizli Vocational School of Social Sciences Department of travel and Entertainment Services, Denizli- Turkey, ulasasmadili@pau.edu.tr

You can refer to this article as follows:

Eser, Elvan- Asnadili, Veli Ulaş. ‘‘Mitolojik Anlatıların Kültür Turizm Kapsamında Değerlendirilmesi: Arzu İle Kamber Efsanesi Çat Kasabası Varyantı.’’ *Academic Journal of History and Idea*, , C. 8, S. 4., 2021, pp.1572-1600.

Оценка мифологических рассказов и легенд в сфере туризма: город Чат Вариант легенды об Арзу и Камбере

Эльван Эсер*
ORCID 0000-0001-5527-5413

вели улашАсмадили*
ORCID 0000-0001-5698-1862

Резюме

Мифический нарратив, который был средством передачи информации теологии, истории, литературу и, в конечном счете, социологической культуры на протяжении тысячелетий, и становясь, таким образом, голосом событий, которых он пытался передать, иногда выходил за рамки своей компетентности и воплощал свою абстрактную ось. Собственно говоря, лучший пример проявления проблемы в анатолийской географии - это легенда об Арзу и Камбере, которая возникла в пределах города Невшехир Чат. Потому что, начиная с древнейшего периода древнетюркской культуры, оно распространилось почти на все части тюркского мира через национальную память, и, таким образом, повествование о Арзу и Камбере, достигшее наших дней, впервые вышло за рамки являясь простой легендой и воплотившим свое собственное существование в волшебных перебажаклары, которые являются благодатью природы. Проведение такого исследования направлено на то, чтобы привлечь внимание к различным культурным ценностям, которые в дестинациях Каппадокии содержится во имя туризма. В ходе исследования литература о единстве мифологии, мифологии и туризма была создана путем сканирования литературы по вторичным источникам. После этого были взяты интервью с источниками об Арзу и Камбер Ледженд в городе Невшехир Шат, и рассказы были записаны. В результате интервью и наблюдений было высказано предположение, что легенда Арзу и Камбера, одна из ценностей культурного наследия города Невшехир-Чат, должны быть привлечены к сфере туризма и включены в туристические маршруты Каппадокии.

Ключевые слова: мифология, Миф Арзу и Камбера, туризм, город Невшехир Чат.

Получено: 23/09/2021

Принято: 28/11/2021

**Преподаватель, Университет Памуккале, Профессиональная школа социальных наук Денизли, Департамент туристических и развлекательных услуг, Денизли- Турция, eeser@pau.edu.tr*

**Преподаватель, Университет Памуккале, Профессиональная школа социальных наук Денизли, Департамент туристических и развлекательных услуг, Денизли- Турция, ulasasmadili@pau.edu.tr*

Ссылка на статью:

Eser, Elvan- Asnadili, Veli Ulaş. "Mitolojik Anlatıların Kültür Turizm Kapsamında Değerlendirilmesi: Arzu İle Kamber Efsanesi Çat Kasabası Varyantı." *академическая история и мысль*, 8-4, 2021, ss.1572-1600.

Giriş

Tarihi ve coğrafi güzellikleriyle Dünya nezdinde kabul görmüş olan Kapadokya Türkiye turizmi adına mühim destinasyonların başında gelmektedir. Milyonlarca yıl öncesine dayanan jeolojik yapısı ve tarihin ilk çağlarından bu yana insanoğlu tarafından mesken olarak gördüğü kabul nedeniyle kültürel zenginliğini yıldan yıla çoğaltan Kapadokya ederi hacminde değerini artırmaktadır. Pek tabi ki, bu değer artışıyla kültürel bakiyenin zenginliği birincil etmendir. Ancak kültür söz konusu olduğunda somut kültürü görünmeyen varlığıyla destekleyen ve dahi kimi hallerde görünen kültürün devamlılığını görünmez silüetiyle pekiştiren “somut olmayan kültür bakiyesi” yapıcılığı ve koruyuculuğu kadar yıkıcı gücü olan tarih karşısında savunmasızdır. Nitekim kültür savunmasız kaldığı anda onu atıllaştırabilecek kudrete sahip olan zaman, ilk yok edici darbesini somut olmayan kültür üzerine vurmaktadır. Tarihin bu hırçınlığını bertaraf edebilecek yegâne silah ise yazıdır. Kayıt altına alınan kültür öz benliğini zaman karşısında muhafaza edebilmekte ve nihayetinde yeni nesillerle, yeni zamanlarda varlığını devam ettirebilmekte veyahut yeniden doğabilmektedir.

Tüm bunlarla birlikte somut olmayan kültür bakiyesi içinde sözlü kültür unsurları ayrı bir kıymete haizdir. Ve sözlü kültürün kıymetini muhafaza edebilmesi kalıcı olabilmesiyle mümkündür. Onu kalıcı kılan ise irki hafıza yoluyla aktarılması ya da sözlü kültürün bir yolunu bularak kendini somutlaştırmasıdır. Nitekim bu hal çerçevesince sözlü kültürün değeri bugüne ulaşabilmektedir. Ayrıca unutulmamalıdır ki, somut kültür kök saldırdığı coğrafyanın sınırları içerisinde prangalıdır. Oysaki somut olmayan kültür insan ruhu kadar özgür, insan bedeni kadar gezgindir. Bu sebeple sözlü kültür kendisine daha geniş bir alanda yayılım imkânı bulmuştur. Böylece söz konusu edilen kültür, yayıldığı sahanın hacmi ederince de değerlidir. Bu izahın en iyi kanıtı ise konargöçer Türk kültürüdür. Nitekim kadim ata Oğuz Kağan’ın Türk milletine vasiyet ettiği “yerleşik olmayın” sözüne riayet ederek¹ köken meskenleri olan Altay Dağları’ndan çıkararak zikredilen lokalizasyonun her bir cihetini kendine vatan eyleyen kadim Türk milleti; varlık sahasını kendi kaniyla yeşertmiş, toprağı öz kültürüyle vatanlaştırmış ve üzerine tüm bakiyeleriyle birlikte devletler kurmuştur. Bu irki ve kültürel yayılım esnasında folklor Türk milleti için geldiği yerlerde bıraktığı ayak izi,

¹Saadettin Yağmur Gömeç, “Konar-Göçer Deyimine Dair İlk Tespitler Ve Konar-Göçerlik”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, C. 119, S. 234, 2018, s. 41.

yeni vardığı ve varacağı yerlerde ise meşruiyetini mühürlediği parmak izi mahiyetinde olmuştur. Böylece bilinen dünyanın her satına yayılmış olan Türk kültür kimliğinin yansımaları olarak kabul edilen folklor ürünleri, salt Türk milleti adına değil ona yakın olan ve bir vesile ile tanışıklığı bulunan diğer milletlere de sirayet etmiştir. Bu hal ise folklor malzemesinin birbirine yakın milletlerde ortak unsur olarak yayılmasına imkân tanımıştır. Fakat bu yayılım esnasında ortaya konan kültürel öğenin öz atasının tespitinde bazı sıkıntılar vuku bulmaktadır. Meseleye izah getirmeye çalışan bilim insanları, tarihi ve kültürel gelişmelerle harmanlanmış toplumların epik miraslarını karşılaştırmalı tenkit yöntemiyle değerlendirerek, köken sahibini tespit etmekte ve önemli sonuçlara ulaşmaktadırlar. Burada söylemekte fayda vardır ki, somut olmayan kültürel mirasın aynı kökten ve akraba olduğunu yüzeysel benzerlikler belirlemez. Kökenin tespit edilebilmesi için detaylı disiplinize edilmiş prensipler gerekir.² Türk coğrafyası bu prensipler doğrultusunda irdelendiğinde pek çok sözlü anlatının kadim Türk milleti için imza hüviyetinde olduğu görülmektedir. Nitekim somut olmayan kültürel değer statüsünde kabul gören sözlü edebiyat ürünleri toplumun maddî ve manevî güçleri üzerine kuruludur. Zira toplum, bütün maddî ve manevî varlığı ile somut olmayan kültürel mirasın kuruluşunda etken güçtür.³ Ayrıca konargöçer toplum yapısının her bir nüvesini öz benliğinde ve kültür kotları içerisinde barındıran Türk için sözlü anlatı, yazılı metinden ziyade ederdedir. İçerisinde doğa ve doğallık üstü unsurlar bulunduran bu sözlü anlatım türleri; mitler, destanlar, efsaneler ve masallar şeklinde kategorize edilmektedir. Birbirlerinden keskin hatlarla ayrılamayan bu edebi türler kimi hallerde birbirine karıştırılmakta kimi hallerde de birbirlerinin sınırlarını ihlal etmektedirler. Nitekim konuları basit olan ve doğaüstü meselelere çok az yer veren masallar; kahramanlarını yaratırken daha sıradan karakterlere ihtiyaç duyarlar. Ancak tüm bu öğeler debdebe ile kuşanmış mitlerde farklılık göstermektedir. Buna istinaden destan ve mit arasında ise daha özdeş bir yapı vardır. Nitekim pek çok destanda mitos parçaları ve mitosa ait ritüeller yer alır. Ancak destan kendisine has yapısıyla mitlerden ayrılmaktadır. Hülasa mitlerden çok sonraki bir dönemin ürünü olan destanlar; muhtevasında gerçek kişileri kahraman olarak seçmesi ve insana dair konularla kurgusunu şekillendirmesi yönüyle mitlerden farklılık gösterir. Ayrıca mitlerin daha mistik yapıda olması ve dinsel unsurları ihtiva etmesi onu diğer tüm edebi türler

² Osman Özkul, “Türk Kimliğini Oluşturan Ortak Kültürel Değerler”, *Emek ve Toplum Dergisi* C. 4, S. 8, 2015, s. 172.

³ Bayram Durbilmez, *Türk Dünyası Kültürü*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2019, s. 22.

içerisinde farklı bir noktaya taşımaktadır.⁴ Ancak tüm bu izahlar doğrultusunda denilebilir ki, edebi türler içerisinde mitlere en yakın olanı efsanelerdir. Aslen mitlerden çok sonra oluşturuldukları biliniyor olsa da efsaneler mitlerin modernleşmiş hali olarak tanımlanmaktadır. Dahası kaynağını dinden alan bazı efsanelerinde tıpkı mitler gibi teoloji ile bağlantısı bulunmaktadır. Velhasıl teolojik yönü baskın olan efsaneleri anlatan ve dinleyenler, efsanedeki olayların doğruluğuna itikat ederek anlatıya karşı ulvi his beslemeye başlarlar. Böylece efsanevi anlatı salt anlatı olmaktan çıkarak teolojinin konusu haline dönüşür. Ayrıca olağanüstü hadiselerin konu edildiği efsanelerin en belirgin özelliklerinden biri de hadisenin her türlü edebi ve sanatsal kaygıdan uzak şekilde düz konuşma diliyle anlatılmasıdır.⁵ Bu vesileyle Türk milli kültürü içerisinde farklı varyantları bulunan Arzu ile Kamber anlatısına “efsane” adlandırmasının yapılmasını uygundur.

Türk kültür ögesi hüviyetindeki Arzu ile Kamber Efsanesi sözlü edebiyat ürünü olarak can bulmuş lakin ilerleyen süreçte somut olmayan yapısını yazı aracılığıyla somutlaştırmış ve bu haliyle de yazma eser haline dönüşmüştür. Türkiye'nin yanı sıra Türkmenistan,⁶ Azerbaycan⁷ ve Irak coğrafyasında⁸ yapılan çalışmalarla çeşitli nüshaları ve yazmaları tespit edilen Arzu ile Kanber Efsanesi'nin farklı coğrafyalarda farklı edebi türler içerisinde değerlendirildiği görülmektedir. Nitekim anlatı Türkmenistan'da “hikâye”, “kıssa”, “destanî hikâye” ve “destan” adıyla anılırken Azerbaycan ve Gagavuzlarda⁹ doğrudan “destan” olarak kabul edilmektedir. Türkiye'de yapılan çalışmalarda ise Arzu ile Kanber anlatısı daha ziyade “halk hikâyesi” şeklinde adlandırılmaktadır.¹⁰ Oysaki taşıdığı değer sebebiyle anlatıya “efsane” denilmesi daha yerinde bir yaklaşım olacaktır.

⁴ Mehmet Şükrü Nar, “Günümüz Toplumunda Mitler: Anadolu Halk Efsaneleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme”, *Folklor/Edebiyat*, C. 20, S. 79, 2014, s. 61.

⁵ Ömer Yılar, “Mit-Efsane ve Eğitim”, *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 11, 2005, s. 384-385.

⁶ Necdet Yaşar Bayatlı, “Türk Halk Hikâyelerinden Arzu Kamber (Arzı Qamber) Hikâyesinin Kerkük Ve Tuzhurmatı Varyantlarının Mukayesesi (İnceleme Ve Metin)”, *Millî Folklor*, C. 21, S. 82, Ankara 2009, s. 123.

⁷ Amangül Durdıyeva, “ Arzu İle Kamber Destanının Varyantları Üzerine Bir İnceleme”, *Bilig*, S. 12, Ankara 2000, s. 50.

⁸ Necdet Yaşar Bayatlı, “Arzı Kanber Hikâyesi'nin Irak Türkmenleri Arasında Tespit Edilen Yeni Bir Varyantı'nın İncelenmesi”, *Journal of the College of Languages*, C. 34, Bağdat 2016, s. 338-339.

⁹ Tudora Arnaut, “Gagauz Türkülerinde Aşk Ve Ölüm Motifleri”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, C.11, S. 5, Ankara 2009, s. 13.

¹⁰ Fidan Uğur Çerikan, Sinan Kazancı, “Arzu İle Kanber Hikâyesinin Yeni Bir Varyantı Ve Çözümlemesi”, *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, C. 8, S.23, Eskişehir 2020, s. 22.

Aşkın imkânsızlığı üzerine kurgulanan Arzu ile Kamber Efsanesi aynı zamanda dini ve mistik temalı efsaneler içerisinde de değerlendirilmektedir.¹¹ Türk coğrafyasında varyantlar şeklinde karşılık bulan anlatı Anadolu içerisinde de farklı farklı beldelerde yine aynı çeşitlilikle karşımıza çıkmaktadır. Bunlar içerisinde Nevşehir Çat Kasabası varyantı ayrı bir öneme sahiptir. Zira evvelinde sözlü edebiyat ürünü olarak zuhur etmiş olan anlatı zaman içerisinde yazıya aktarılarak soyutluğunu somutluğa devşirmiştir. Böylelikle gerek yazılı gerekse de sözlü olmak üzere pek çok varyanta bürünmüştür. Lakin Arzu ile Kamber Efsanesi'nin Nevşehir Çat Kasabası varyantı diğer tüm anlatılardan büyük bir farkla ayrılmaktadır. Zira Anadolu'nun pek çok noktasında somut olmayan kültürel miras unsuru olarak kabul edilen efsane, kasabada peribacalarından mamul suretiyle vücut bulmuş böylece taşın kudretiyle somutlaşarak ölümsüzleşmiştir. Zikredilen kasabanın Kapadokya destinasyonu içerisinde bulunması efsaneyi halk biliminin yanı sıra turizm için de değerli kılmaktadır. Nitekim mitolojik hikâyeler, efsaneler vb. anlatımlar turizm kapsamında değerlendirildiklerinde içerisinde buldukları destinasyona ekonomik, sosyal, psikolojik birçok katkı sağlamaktadır. Turistik bir ürün olarak sunulduğunda efsaneler bölgenin çekiciliğini arttırmakta ve bununla birlikte önemli bir gelir artışı da sağlamaktadır. Nitekim turizm sayesinde refah seviyesini arttıran yerel halk, sürdürülebilir bir talep sağlamak adına geleneklerine, kültürüne ve kültürel miras öğelerine sahip çıkmakta ve sahip olduğu bu değerleri yaşatarak yeni nesillere aktarmaktadır.

Kavramsal Çerçeve

1. Mitoloji

Mitoloji bir bilim dalı olmasına rağmen bazı akademik çalışmalarda söz konusu olan ilim dalının ilişkili olduğu bilimsel veri statüsündeki mitler mitoloji olarak adlandırılmıştır. Oysaki zikredilen ilim dalının meşgalesini oluşturan sözlü ya da yazılı metinlere Yunanca *mythos* yani mitos veyahut *myth* yani mit denilmektedir.¹² Söz manasına gelen *mythos/myth* kelimesinin mana ederine baktığımızda ise aynı anlama gelen farklı kavramlarla karşılaşmak mümkündür. Buna göre *mythos*, *epos*, ve *logos* kelimeleri Yunanca *söz* kavramını karşılamak için kullanılan üç terimdir. Görüldüğü üzere Yunancada birden fazla sözcükle karılık bulan ve “anlatı” veyahut “söylence” anlamına gelen mitosun Arapçadaki karşılığı “eskilerin söylenceleri” ya da “hezeyanı”

¹¹ Ali Duymaz, “120. Yılında Halk Hikâyesi Araştırmaları Tarihine Bir Bakış”, *Akademik Kaynak*, C.2, S.3, Ankara, 2014, s.5.

¹² Şinasi Gündüz, “Kutsal Hakkında Konuşmak: Dinsel Söylence Mitos”, *Milel ve Nihal İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi*, C. 6, S. 1, 2009, s. 15.

olarak adlandırılan *ustûre*'dir.¹³ Bununla birlikte Arap dilindeki *usture* teriminin çoğul formu ise *esatir* şeklinde yani *esâfiru'l-evvelîn* olarak zikredilmektedir.¹⁴ Türkçede ise mitolojik anlatı; destan, efsane, masal ya da menkıbe gibi terimlerle karşılık bulmakla birlikte alegorik bir anlatımı olan sözlü edebiyat türü olarak kabul edilmektedir. Mana ederi ise “söylenen veya duyulan söz” demektir.¹⁵ Ancak mitolojinin kapsadığı mitlere, mitosa ya da mitik anlatıya dair yapılan tüm bu tanımların 20. yüzyıl kelamı olduğu düşünülürse ve bunlar realitenin kendisi olarak kabul edilirse gerçek manada mitoloji önemi yitirilmiş olur. Zira tarihi süreç içerisinde irdelendiğinde 17. yüzyıla kadar asıl olanı aktaran ve gerçeğin bir aksı olarak kabul gören mitolojik unsur hayatın her alanına sirayet etmiş durumdadır. Ancak akan zamanda insanoğlunun değişen zihin yapısı ile birlikte mitoloji akıl dışı olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Özellikle pozitif bilimi temel alan aydınlanma akımının yarattığı bu zihinsel evrim mitolojiyi ve aktardığı mitosu ilkel insanın zihninde yarattığı bir yanılsama olarak bilim dışı nitelendirmiştir.¹⁶ Bilim adına 17. yüzyılda başlayan bu yanılsama 21. yüzyılda neredeyse tümüyle bertaraf edilmiş ve mitolojik unsurların başta teoloji olmak üzere tarih, felsefe, sosyoloji, edebiyat ve sanat gibi pek çok bilimsel platformda gerçek ilk kaynak olduğu kabul edilmiştir. Fakat bu noktada bilim insanlarını meşakkatli bir süreç beklemektedir. Nitekim bünyesinde bilim adına pek mühim veriler barındıran mitik anlatı aynı zamanda somutun soyutlaşmış sembollerle aktarımı üzerine kurgulanmıştır. Bu yönüyle de mitolojik unsur içerisinden reel bilgiyi ayırt edebilmek maharet istemektedir. Öyle ki, mitos içerisinden bilimsel veri elde edebilmek için bu kurgunun şifrelerinin çözülebilmesi ve mitik anlatının sembol dilinin okunabilmesi gerekmektedir. Beşeri ilimlerde bu sürece de “mitten arındırma” (demythologization) denilmektedir.¹⁷ Dahası mitolojinin teoloji ile olan bağı benimsendiğinde mitosun salt kul değil aynı zamanda tanrı kelamı olduğu da kabul edilmelidir. Böylesi bir durumda mitolojik anlatılarda yer bulan kutsal sembollerin ve beşer katkısının birbirinden ayrıştırılması gerekmektedir. Yani mitosun bilim ışığında çözümlenmesi çoklu bilimsel çalışma ile mümkündür. Zira ilk evvel şiirsel ve bilimsel öge ayrıştırılmalı ve devamında ise bilimsel verinin kul zihniyle mi oluşturulduğu yoksa tanrı buyruğu mu olduğu saptanmalıdır. Mitten

¹³ Ali Öztürk, “Mitolojik Bilginin Sosyo-Politik Temelleri ve İmge-Epistemik Modellemesi”, *Mitoloji Araştırmaları*, (Edit İbrahim Gümüş), Hiper Yayın, İstanbul 2019, s. 23.

¹⁴ Ş. Gündüz, a.g.m., s. 15.

¹⁵ TDK Mit, <https://sozluk.gov.tr/> (25.06.2021).

¹⁶ Duygu Mete, “Eskilerin Masalları: Klasik Ve Modern Mitolojiden Postmodern Anlatıya Din Bilimlerinde Mitoloji”, *Akra Kültür Sanat Ve Edebiyat Dergisi*, C. 8, S. 21, İstanbul, 2020, s. 78.

¹⁷ Paul Tillich, “Din, Bilim ve Felsefe”, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi C. 10, S. 2, Bursa 2001, s. 281.

arındırma yapılırken mitsel anlatı içerisinde yer alan teolojik sembollerin yerine geçecek başka hiçbir şey olmaması çalışma esnasında bilim insanına kolaylık sağlamaktadır. Zira bu semboller ilahi kaynaklıdır ve iman lisanıdır.¹⁸ Bu özellik mitos içerisinde yer alan tanrısal sembolere doğal bir koruma da sunmaktadır.¹⁹ Gerçekten de her mitosta bir vesile ile dini bir uzantı görmek mümkün iken, semavi dinlerde dâhil olmak üzere her dini itikatta da bir vesile ile mitos türevi anlatıların bulunduğu vakidir.²⁰ Nitekim mitoloji; kaynağını dinden alan, insani unsurlarla zenginleştirilmiş, insanoglunun kâinatı anlama ve yorumlama çabasının ürünü olup, ilahi unsurlarla bezenmiş ve kutsal hikâyeleri yansıtan bir olgudur. Bu sebepten birçok bilim insanı mitolojik anlatının şu veya bu şekilde din ile bağlantılı ilahi bir öykü olduğunu kabul etmektedir.²¹

Mitoloji salt teolojinin yani inancın özünü ihtiva etmekle kalmamıştır. Zira o bir adım sonra düşünmenin de temellerini oluşturmuştur. Böylelikle felsefenin de atası konumuna erişmiştir. Lakin bu düşünce bu gün kabul gören bir görüştür. Oysaki felsefenin kurucuları ve halefleri mitolojik unsurlara savaş açmış ve aralarında binyıllarca devam edecek tek taraflı bir husumet başlamıştır. Burada bilhassa karşılıklı olması gereken husumetin tek yanlı olduğunun bilinçli yazıldığını da vurgulamak gerekmektedir. Zira felsefe mitolojiyi reddetse de mitoloji evvel zamanından beri felsefe yapmaktan geri kalmamıştır. Nitekim A. Öztürk mitoloji ve felsefenin husumet dolu geçmişini izah ettiği çalışmasında başta Platon olmak üzere düşün adamlarının mitoslara ve mit aktarıcısı olan şairlere dair tavırlarını ve bu tavrın altında yatan sebepleri açıklamaktadır. Buna göre mitos tanrıların kelimidir. Şair de o tanrıları yaratan ve yarattığı tanrının kelamını aktaran büyücüdür. Belki de kul zihninde yaratılmış olan bu dinin peygamberi. Bu hal doğrultusunda aktardığı mitolojik anlatı ile toplumu şekillendirecek güce sahip olan şair, asli amacı halklara bilgelik ve sevgi temelli yeni bir düzen getirmek olan filozof için rekabet duygusunu kamçılayan bir rakiptir. Nitekim her iki tarafında “tanrı adına söz söyleme arzusu” rekabetin sebebi olmuştur.²² Oysaki felsefe; insanın, evren ve kendisiyle ilgili merak ettiği her şeyi sorularla anlama, anlamlandırma ve yorumlama çabasıdır. Bununla birlikte mitolojide

¹⁸ Ali Rafet Özkan, “Din Mitoloji İlişkisi”, *Ekev Akademi Dergisi*, C. 6, S. 11, Erzurum 2002, s. 19.

¹⁹ Yusuf Kılıç - Elvan Eser, “Eskiçağ Düşüncesi ve Kutsal Kitaplarda Yedi Sembolizm”, *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, C. 11, S. 11, Ankara 2016, s. 82-83.

²⁰ A. R. Özkan, a.g.m., s. 10.

²¹ Y. Kılıç, E. Eser, a.g.m., s. 82.

²² A. Öztürk, a.g.m., s. 20-21.

insanın aradığı tüm bu sorulara yanıt olabilecek kudrettedir.²³ Dahası bu rekabette mitolojiyi felsefeden üstün kılan mitolojinin evliliğidir. İnsanoğlu ilk evvel mitoslar aracılığı ile sorma, anlama ve anlamlandırma yoluna gitmiştir. Gerçekten de mitosların bir diğer misyonu insanın hayatı anlamlandırmasında sağladığı faydadır. Ayrıca mitolojinin insan ruhu üzerinde de tatmin duygusunu geliştirdiği unutulmamalıdır. Zira evvel insan yaşadığı toplumun kurallarını ve inançlarını mitos aracılığıyla öğrenmekte ve mitosa inanç geliştirerek kendi toplumsal aidiyetlerini yaratmaktadır.²⁴ Nitekim içinden çıktığı toplumun öz unsurları ile yaratılmış olan mitos doğal olarak hem toplumun değer verdiği yargıları dillendirmekte hem de değer verilmesi gereken yargılara vurgu yapmaktadır. Bu süreçte mitos insan zihninin anlamlandırmaya çalıştığı doğum, ölüm, hastalık gibi varlığın doğasından kesitler sunmasının yanı sıra, deprem, volkanik patlama ve sel gibi tabiat olaylarını da zikrederek bu meseleleri izah etmeye çalışmaktadır. Ayrıca gerek zikredilen olayların insan hayatındaki ehemmiyeti gerekse de dönem insanının zihni yapısına uygun olarak meselelerin metafizik düzlemde aktarılmış olması ve mitosların maddî âlem ile metafizik âlem arasında ilişki kurmaya çalışması mitolojiyi o günün insanı için de bu günün insanı için de değerli kılmaktadır.²⁵ Dahası mitlerin yegâne özelliği o topluma ait olan ortak değer ve yargıların bir şekilde anlamlandırması değildir. Nitekim mitlerin yalnızca belli bir toplumun tekelinde olmaması ve içerisinde barındırdığı birçok motifin başka kültürlerde de bulunması bu tür anlatıların anlamını ve önemini medeniyet tarihi adına artırmaktadır.²⁶ Ayrıca dil bilimi ve edebiyat için de mitoloji mühim bir kaynaktır. Zira edebi türler içinde mitolojik kökenli efsaneler ehemmiyetli bir yere sahiptir. Tüm bunlarla birlikte çağdaş sanatın nüveleri arasında da mitos yansımalarını görmek mümkündür. Dahası mitosun yaratıcılarının kendisi de bir sanatçı sayılmaktadır.²⁷

Bu bilgiler ışığında mitolojik birikimin Türk medeniyet tarihi adına kıymetli bir yeri olduğunu da söylemek gerekmektedir. Zira B. Ögel’inde dile getirdiği gibi “*Türk devletleri, gelimli ve gidimlidir. Var olan ve kaybolmayan, Türk kavmi ve halk*

²³ Naciye Atış, “Grek Düşünce Dünyasında Felsefe Din ve Mitoloji İlişkisi”, *Kaygı*, C. 12, Bursa 2009, s. 58.

²⁴ Gizem Aycan, “Psikoloji Çerçevesinde Mitoloji Olgusunun İncelenmesi”, *Mitoloji Araştırmaları*, (Edit İbrahim Gümü), Hiper Yayın, İstanbul 2019, s. 48.

²⁵ Hatice K. Arpağuş, “Mitoloji, Kur’ân-ı Kerîm Kıssaları ve Kültürel Miras”, *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 25, S.2, İstanbul, 2003, s. 7.

²⁶ Feyzullah Bilal Emen, Gıyasettin Aytaş, “Yaratıcı Drama İle Mitoloji Öğretimi”, *Zeitschrift für die Welt der Türken*, C. 11, S. 3, Ankara, 2019, s. 153.

²⁷ Cemile Kaptan Bazyar, “Mitoloji ve Çağdaş Sanat”, *Sanat Tarih Dergisi*, C. 0, S. 18, İzmir 2016, s. 115; Yavuz Köktan, “Mitoloji Dans Ve Müzik”, *Türük Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, C. 2, S. 3, s. 270.

bilgisidir. Türk halk bilgisi ve halk edebiyatı Türk milletinin temelini oluşturmaktadır”.²⁸ Ayrıca F. Bayat’ta “Kadim Türk halkının ezelden beslenen mitolojik anlatı Türk dil ve ananesinin gelişmesinde büyük yetkinlik sahibidir. Nitekim Türk halkının hem ekonomik, hem politik hem sosyal ve siyasi görüşlerinin temelinde mitoloji yer almakta ve irksal şuurun şekillenmesinde etkin görev yapmaktadır. Neticede bunun bir yansıması olarak Türk halkının folklorunda, güzel sanatlarında, destanlarda, efsanelerde ve masallarda kendisini göstermektedir” diyerek mitolojik birikimin Türk kültür tarihi adına taşıdığı önemi vurgulamaktadır.²⁹

2. Mitoloji Anlatılar ve Efsanelerin Turizmle İlişkisi

Tarihin ilk evrelerinden beri yetkini olduğu lisana dili dönen insanoğlu tarafından söylenegelen ve olağanüstü varlıkların sıra dışı hadiselerini konu edinen mitolojik anlatılardan biri olan efsaneler³⁰ içerisinde barındırdığı simgeler aracılığıyla farklı kültürlerle ait ortak duygu ve fikirlerin oluşmasına imkân tanımıştır.³¹ Nitekim insanoğlu yaradılışından bu yana hayata dair her ne varsa tanımaya ve anlamlandırmaya çalışmıştır. Anlam veremediği bazı olgu ve olaylar karşısında ise kendi hayal gücüne sığınarak hikâyeler üretme yoluna gitmiştir. Geçmişten günümüze uzanan bu hikâyeler zaman içerisinde efsane niteliği kazanmış ve ait oldukları bölgenin birer kültürel mirası haline gelmiştir.³² Bugün ise evvel insanın günümüze yansıması olarak kabul edilebilecek bu hikâyeler turizm paydaşları için bir meta haline dönüşmüştür. Nitekim alışılmış turizm hareketliliğinin dışına çıkmak isteyen turistler ve işletmeler son dönemde alternatif turizm ürünlerine merak salmışlardır. Kültür turizmi ya da farklı kültürlerle dokunabilmek için yapılan seyahatler bu etkinliklerin başında gelmektedir. Zira geçmişini anlamak ve anlamlandırmak isteyen insanlar somut ya da somut olmayan kültürel miras öğelerini görmek, duymak ve incelemek için turizm faaliyetlerine katılmaktadırlar.³³ Bu bağlamda, efsaneler de turistlerin talep ettikleri farklılaşmayı ve

²⁸ Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1995, s.1.

²⁹ Fuzuli Bayat, *Mitolojiye Giriş*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2010, s. 5.

³⁰ TDK (Türk Dil Kurumu), *Hikâye nedir?*, <http://www.tdk.gov.tr/>, (25.05.2021).

³¹ Semra Aktaş - Orhan Batman, *Efsanelerin Turistik Çekicilik Üzerine Etkileri: Profesyonel Turist Rehberlerine Yönelik Bir Araştırma*. *E-Journal of New World Sciences Academy Social Sciences*, Varşova 2010, C.5, S. 4, s. 368.

³² Müge Karakaş, “The Effects Of Pre-Reading Activities On Eit Trainee Teachers’ Comprehension Of Short Stories”, *Journal Of Theory And Practice In Education*, C. 1, S. 2, Çanakkale 2005, s. 28.

³³ Tahir Myumyun, “Cultural Tourism and the Opportunities for Pesentation of the Ethno Cultural Heritage”, *vasil7penchev.files.wordpress.com*, 2007, (25.06.2021).

kültürlenmeyi karşılayabilecek önemli araçlardan biridir.³⁴ Bu cümleden hareketle tarih boyunca ticari, askeri ve dini tüm yolculuklarda anlatılan efsanelerin günümüzde turistlerin seyahat motivasyonlarından biri haline geldiğini söylemek mümkündür.³⁵ Ayrıca bünyesinde bir efsaneyi barındıran destinasyonların turizm anlamında daha kolay pazarlanabildiği de bilinmektedir.³⁶ Bunun nedeni, turistlerin ilgisinin zaman içerisinde somut öğelere olduğu kadar efsaneler, destanlar gibi somut olmayan kültürel miras öğelerine doğru evrilmesidir. Gerçekten de günümüz turisti bina, kalıntı, tarihi eserden daha çok halkların yaşayış biçimlerini, toplumların barındırdığı hikâyeleri ve o hikâyelerin altında yatan temeli merak etmektedir. Bu vesileyle turistik bir destinasyonun duygusal ve sembolik yansımalarına önem veren günümüz turisti merakını gidermek ve manevi bir doyuma ulaşmak için hikâyelere sahip bölgeleri tercih etmektedir.³⁷ Zira tarihin akışı dâhilinde tecrübe edilerek farklı jenerasyonların ve toplumların katılımıyla var olmuş kültürel unsurların zaman içerisinde korunup geliştirilmesiyle ve farklı toplumlara aktarılmasıyla ortak bir hafıza oluşturulmuştur. Söz konusu bu birikim aslında turizmin gizemli yanını güçlendirirken, bireyler de bu gizemi çözme içgüdüsüyle hareket etmektedir. Böylece bir iletişim aracı olarak gördükleri ve geçmişten başlayarak günümüze kadar etkisini yitirmeden gelen efsanelerin anlatıldığı mekânları ve olayları deneyimlemektedirler.³⁸ Tam da bu esnada zuhur eden turistik hadise ekonomik değere dönüşür. Böylece hikâyeler ve efsaneler bölgelere sağladıkları ekonomik yararların yanı sıra bir destinasyonun turizme kazandırılması için de eşsiz bir imaj yaratıcı kaynak olarak değerlendirilir.³⁹ Nitekim imaj yaratma ve turisti etkileme gibi yönleriyle düşünüldüğünde efsaneler turizm alanında uluslararası bir pazarlama aracı olma yönündeki önemini ve değerini gün

³⁴ Emrah Özkul, Dilek Demirer ve Mehmet Sedat İpar, “Edebiyatın Pazarlama Aracı Olarak Turizm Amaçlı Kullanımı Üzerine Bir Araştırma”, *13. Ulusal Turizm Kongresi Bildiri Kitabı*, Antalya 2012, s. 13.

³⁵ Uysal Yenipınar, “Efsane ve Söylence Turizmi”, *Turizmde Güncel Konu ve Eğilimler II*, (Ed. Şule Aydın-Mustafa Boz), Detay Yayıncılık, Ankara 2018 s. 325.

³⁶ Mevlüt Sedat Dönmez-Şakir Güler, “Transmedya Hikâyeciliği “Doritos Akademisi” Örneği İncelemesi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, C. 7, S. 16, Isparta 2016, s. 156.

³⁷ Mehmet Kara-Behiye Çiçek, “Deneyimsel Pazarlama ve Satın Alma Karar Sürecine Etkisi: Termal Turizm Sektöründe Bir Uygulama” *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, C. 13, Gümüşhane 2015, s. 178.

³⁸ İsmail Kızılırmak-Evren Gümüş, “Galata Kulesi ve Kız Kulesi’nin Söylence Turizmi Kapsamında İncelenmesi”, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, C. 4, S. 4, 2020, s. 3451: Selma Meydan Uygur-Dilek Demirer-Beyza Hatırnaz, “Turizm Pazarlamasında Alternatif Bir Araç Olarak Hikâyelerin Kullanımı”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 5, S. 42, 2017, s. 37.

³⁹ Büşra Kaya-Murat Gümüş, “The Importance of Storytelling as a Postmodern Tool in Context of Tourism”, *Journal of Applied Tourism Research*, C.1, S. 2, Isparta 2020, s. 124.

geçtikçe arttırmaktadır.⁴⁰ Bu da göstermektedir ki, doğru bir planlama neticesinde kültürel mirasa ait birçok değer turistik birer ürüne dönüştürülebilmekte ve ekonomik bir eder haline gelebilmektedir.⁴¹

Tüm bunlarla birlikte turistlerin söz konusu hikâyelerin ya da efsanelerin anlatımında aktif rol almaları da oldukça önemlidir. Yani, turistik bir destinasyonda efsane anlatımının başarılı olabilmesi için turisti de içine çeken bir hikâye olması gerekmektedir.⁴² Böylece yaşadığı eşsiz deneyimi çevresine aktaran turist, ağızdan ağıza pazarlama yaparak potansiyel turistlerin de satın alma kararını olumlu yönde etkilemektedir.⁴³ Ayrıca efsaneler bu şekilde değerlendirildiğinde turizmin sebep olduğu olumsuz etkileri en aza indirilerek, daha sürdürülebilir bir turizm deneyimi sağlayacaktır.⁴⁴ Böylece yerel halk tarafından söz konusu sürdürülebilirliğin gerçekleşmesi için sahip olunan sosyo-kültürel değerler ve miras öğeleri de korunacaktır.⁴⁵

3. Arzu ile Kamber Efsanesi Nevşehir Çat Kasabası Varyantı

Kapadokya İç Anadolu Bölgesi sınır hattı dâhilinde gerek coğrafi gerek jeolojik gerekse de tarihi özellikleriyle topyekûn Anadolu coğrafyası içerisinde bambaşka meziyetlere haiz olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölge Asur Ticaret Kolonileri Dönemi'nden başlayarak, Hitit, Tabal, Frig, Pers,⁴⁶ Roma, Bizans⁴⁷ ve pek tabii ki, Türk tarihi adına bünyesinde mühim kültür bakiyesi barındırmaktadır.⁴⁸ Bununla birlikte inanç yönünden 7. yüzyıl sonrası baskılardan kaçan Hıristiyanlar tarafından muhkem bir mesken olarak tercih edilmesi kayalık Kapadokya'yı Hıristiyanlık adına da önemli bir

⁴⁰ Ali Ekber Akgün, Halit Keskin, Hayat Ayar ve Ebru Erdoğan, "The Influence Of Storytelling Approach In Travel Writings On Readers' Empathy And Travel Intentions", *Procedia- Social And Behavioral Sciences*, S. 207, 2015, s. 578; Jong-Hyeong Kim-Hyewon Youn, "How to Design and Deliver Stories about Tourism Destinations", *Journal of Travel Research*, C. 56, S. 6, 2016, s. 8.

⁴¹ Halil İbrahim Şahin, "Dalyan ve Köyceğiz Çevresinde Gelenek, Turizm ve Folklorizm". *Milli Folklor*, C. 82 Ankara 2009, s. 57.

⁴² Athinodoros Chronis, "Tourists as Story-Builders: Narrative Construction at a Heritage Museum", *Journal of Travel & Tourism Marketing*, C. 29, S. 5, Londra 2012, s. 454.

⁴³ Rebecca Pera, "Empowering The New Traveller: Storytelling As A Co-Creative Behaviour In Tourism", *Current Issues In Tourism*, C. 20, S. 4, 2017, s. 337.

⁴⁴ Hilal Demirel, "Turizmde Sürdürülebilirlik, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü", Uzmanlık Tezi, Ankara 2010, s.1.

⁴⁵ Nüzhet Kahraman-Oğuz Rürkay, *Turizm ve Çevre*, Detay Yayıncılık, Ankara 2004, s. 88.

⁴⁶ Veli Ünsal-Rukiye Özek Şimşek, "Demir Çağı'nda Kapadokya'nın Kültürel ve Siyasal Görünümü", *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi (UTAD) The Journal of International History Researches*, C. 4, S. 1, Kırşehir 2020, s. 25.

⁴⁷ Can Erpek, "Geç Antik Dönem'de Kapadokya'da Kentler", *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, C. 10, S. 2, Nevşehir 2020, s. 643-646.

⁴⁸ Abdullah Kaya, "Başlangıcından 1071'e Kadar Türklerin Anadolu'ya Akınları Hakkında Bir Değerlendirme", *Ekev Akademi Dergisi*, C. 18, S. 59, Erzurum 2014, s. 212.

merkez haline getirmiştir.⁴⁹ Tüm bu önemine binaen 1985 yılında UNESCO Dünya Miras Listesi'ne dâhil olan Kapadokya; Göreme Milli Parkı, Derinkuyu ve Kaymaklı Yeraltı Şehirleri, Karain Güvercinlikleri, Karlık Kilisesi, Yeşilöz Theodoro Kilisesi ve Soğanlı Arkeolojik Alanı ile listede yer edinmiştir.⁵⁰ Ancak Kapadokya Destinasyonu dikkatle irdelendiğinde söz konusu tasnifin değerli lakin bir o kadar da eksik olduğu görülmektedir. Zira Nevşehir'de aynı listede yer edinmesi gereken fakat gerekli atılımların yapılamaması sebebiyle ötelenmiş pek çok önemli alan bulunmaktadır. Söz konusu destinasyonların içerisinde hiç şüphesiz en kıymetlilerden biri de Nevşehir Çat Kasabası Güvercinlik Vadisi'dir.

Nevşehir'in kuzey-batısında oldukça engebeli bir bölgede Adatepe ve Çat sırtı üzerinde kurulmuş olan Çat Kasabası'nın yerleşim alanları batıda Büyüköz ve doğuda Küçüköz derelerinin oluşturduğu vadi arasına sıkışmış durumdadır. Nitekim yerleşimin yeni yayılma yönü Büyüköz deresinin batısında Gülşehir Caddesi'ne kadar olan alan ile Küçüköz Deresi'nin doğusunda Nevşehir yoluna kadar olan bölgeyi kapsamaktadır. Zira yerleşimin kuzeyindeki vadi oluşumu ve bakı terası ile güneyindeki yükseltiler yayılımın doğu-batı yönünde gerçekleşmesine yol açmıştır.⁵¹ Kasabanın dâhilinde pek çok mühim tarihi, kültürel ve jeolojik unsur bulunmakla birlikte Çat Kasabası Güvercinlik Vadisi Kapadokya destinasyonu adına büyük önem arz etmektedir. Jeolojik oluşum bakımından emsallerinden farklı bir yapı gösteren Çat Vadisi umut edilir ki en kısa zamanda değerine haiz olacaktır. Bununla birlikte kasabada Türk kültürüne dair oldukça fazla değer bulunmaktadır. Söz konusu bu değerler turizm açısından da birer potansiyel taşımaktadır.⁵² Nitekim UNESCO'nun "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi"nin 2. maddesinde yer alan: "*Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar...*" cümlesinden hareketle mirasın gelecek kuşaklara aktarılmasında en önemli aracının dil olduğu vurgulanmıştır. Bu vesileyle Çat'ta söz konusu tanımlama içerisinde yer alabilecek birçok değer bulunmakla birlikte bunlar içerisinde kültür turizmi adına en fazla kıymete malik olan hiç şüphesiz ki, bölgede dilden dile dolaşan Arzu ile Kamber Efsanesi'dir. Türk halkı için ata meskeninden beri yoldaşı olan halk anlatılarından Arzu

⁴⁹ Hülya Berkmen, "Kapadokya Bölgesinde Suyu İzleyen Kültürler", *Megaron Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E-Dergisi*, C. 10, S. 4, İstanbul 2015, s. 599.

⁵⁰ Ahmet Yesevi Üniversitesi Avrasya Çalışmaları Grubu, *Türk Dünyası Kültürel Mirası Envanter Çalışması*, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları, Ankara 2015, s. 87.

⁵¹ İhsan Alper Türkay, "Çatköy'ün Nevşehir'e "Mahalle" olarak Entegrasyonu", Bitirme Tezi, İstanbul 2003, s. 74.

⁵² Elvan Eser, "Yerel Yönetimlerin Destinasyon Markalaşmasına Etkisi: Nevşehir Çat Kasabası Örneği", *Innovation and Global Issues Congress III*, Antalya 2018, s. 833-834.

ile Kamber Efsanesi kök saldığı Anadolu'da da değerli bulunmuş ve bu güne kadar koruna gelmiştir. Öyle ki, bu husus Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün de hassasiyetle üzerinde durduğu bir konudur.

Bu bağlamda Cumhuriyet'i kuran ve yönetenler, genç Türkiye'nin hedeflediği idealleri halka benimsetmek için somut olmayan kültürel miras ürünlerinden yararlanmanın faydalı olacağını düşünmüşlerdir. Nitekim bu sürecin dünyada örnekleri olmasından hareketle, 1930'lu yıllarda halk anlatılarını modernleştirme projesini yürütmüşlerdir. Bu gayeyle 1937'de İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, bir mektupla dönemin önemli edebiyatçılarını Arzu ile Kamber, Körođlu, Tahir ile Zühre, Battal Gazi gibi pek çok hikâyeyi içeren halk anlatılarını modernize etmeye davet etmiştir.⁵³ Böylece genç Cumhuriyet'in aydın kadrosu halk anlatılarının gücünü keşfetmekte mahir davranmıştır. Hülasa halk değişen adabı yine kendi öz adabıyla şekillendirmiştir. Bu süreçte halk anlatılarının kaleme alınabilmesinde onları yüzyıllar boyunca zihinlerinde tutan ve günümüze unutulmadan ulaştırılmalarını sağlayan usta masalcılardan faydalanılmıştır.⁵⁴

Edebi türler içerisinde tema bakımından *Aşk* ve *Taşlaşma* motifleriyle donatılmış olan Nevşehir Çat Kasabası Arzu ile Kamber Efsanesi'nin en dikkat çekici yönü birbirine kavuşamayan âşıkların anlatının sonunda taşa dönüşmesi hadisesidir. Nitekim efsanenin sonunda taşlaşma figürüne vurgu yapılması anlatıyı salt beşeri aşk temasından çıkarmaktadır. Zira taşın kutsiyeti ile temas eden ikili beşer bedenlerinden kurtularak sevdalarını ebedi bir aşka dönüştürmüşlerdir. Beşeri sevgi insanı ilahi sevgiye ulaştırdığı gibi ilahi sevgiye ulaşan kimse de beşeri sever. Dolayısıyla aşk; beşeri de olsa sonunda insanı Tanrı'ya götürebilmektedir.⁵⁵ Arzu ile Kamber Efsanesi'nde örgünün taşlaşarak ölüm ile neticelenmesi bir noktada bu döngünün bir tezahürüdür. Nitekim anlatının kahramanları beşeri dünyada kavuşamayacaklarını idrak ettikleri için ilahi kudretten ölümü temenni etmişlerdir. Böylece ölüm vesilesiyle ebedi dünyada önce birbirlerine ardından da ilaha yani Allah'a kavuşacaklarını ummuşlardır. Bu izahla efsanenin kutsal bir yönünün de olduğu anlaşılmaktadır. Dahası efsane bu kutsallığa taş aracılığıyla ulaşmaktadır. Çünkü bir şeye malik olmak isteyen insan taşa değil taşın ardında durana tapınmıştır. Aslında dünyanın pek çok yerinde belirli bir forma sahip olan ve insan zihninde bir silüete çağrışım yapan taş ya da taş bloklar için

⁵³ Hale Sert, "İdeolojinin Aktarımında Halk Hikâyelerinin İşlevi: Arzu ile Kamber Örneği", *Milli Folklor Dergisi*, C. 22, S. 88, Ankara 2010, s. 66-67.

⁵⁴ N. Y. Bayatlı, a.g.m., s. 123.

⁵⁵ Süleyman Saadettin Derin, "Mevlana Celaleddin Rumi'nin Sevgi Anlayışı" *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, S. 26, Ankara 2004, s. 298-300.

bir efsane vücuda getirme geleneği vardır. Burada etken olan güdü ise insan zihninin bildiğini gördüğü ile somutlaştırma isteğidir. Böylece doğanın sanatçı yönüyle vücut bulmuş ve sanat eserine dönüşmüş taş bloklara insanoğlunun yüklediği mana açığa çıkmaktadır.⁵⁶

M. Eliade bir taşta olağanüstü bir kudret görünmesinin o taşın kutsal bir ruhla bütünleştiğine delil olduğunu söylemektedir.⁵⁷ Ayrıca taş tapınımlarında kutsal olarak tecelli etmiş olan varlığın zaman içerisinde biçim değiştirerek kutsiyetini yaygınlaştırarak salt kendisini değil bulunduğu mekânın tümünü kutsallaştıracağını söylemektedir.⁵⁸ Nihayetinde manaları zaman içerisinde değişmiş, dönüşmüş, eksilmiş veyahut daha da artmış bile olsa kutsal taşlar insanı aşan bir şeyi ifade etmekten asla geri durmamışlardır. Böylece taş günümüze kadar sembolik gizemini koruyarak gelmiştir.⁵⁹ Bu gizemin efsanelere yansımaları ve insanların taşta dönüşmesini ise dört kategori altında irdelemek mümkündür. Buna göre:

- Beddualarla taşlaşma,
- Günah işleyerek Tanrı tarafından cezalandırılarak taşlaşma,
- Dilekle taşlaşma,
- Efsaneleşmiş kimselerin ayak izleri.⁶⁰

Arzu ile Kamber Efsanesi'nin Nevşehir Çat Kasabası varyantı "dilekle taşlaşma" hikâyelerinin en dikkat çekici olanıdır. Efsanenin Türk-İslam coğrafyasının muhtelif alanlarında farklı varyantlarına rastlamak mümkündür. Lakin aynı tema örgüsü içerisinde anlatılmalarına rağmen, farklılıkları bulunan söz konusu adaş efsaneler arasında kendini gerçekleştirerek somutlaşan tek anlatı Nevşehir Çat Kasabası varyantıdır. Zira Çat Kasabası Serinin mevkiinde bulunan doğanın heykeltıraşlığıyla oluşturulmuş görsel, âşıkların taşlaşmış bedenlerinin somut kanıtı niteliğindedir. Nitekim Kapadokya'nın büyümlü coğrafyasının mirası olan peribacaları, doğal heykel formları sayesinde, Arzu ile Kamber anlatısında taşlaşan gençlere beden olabilecek mahiyette çok sayıda doğal heykele sahiptir ki, bunlardan bir diğeri de Nevşehir'in Ürgüp ilçesinde bulunmaktadır. Ancak Ürgüp ilçesinde bulunan doğal heykel bloğu için birbirinden bağımsız pek çok anlatı rivayet edildiğinden, bu konuya araştırmacıların

⁵⁶ M. Ş. Nar, a.g.m., s. 66.

⁵⁷ Mircea Eliade, *Dinler Tarihine Giriş*, (çev. Lale Arslan Özcan), Kabalıcı Yayıncılık, İstanbul 2015, s. 43.

⁵⁸ M. Eliade, a.g.e., s. 48.

⁵⁹ Ramazan Adıbelli, "Taş ve İnsanın Kaderi", *Düşünen Şehir Dergisi*, S. 3, Kayseri 2017, s. 21-22.

⁶⁰ Nesrin Fevzioglu, "Gelin Kaya Efsaneleri ve Taş Kesilme Motifi Üzerine Bir Değerlendirme", *Gazi Türkiyat*, S. 9, Ankara 2011, s. 122.

daha titiz yaklaşması gerekmektedir. Ayrıca Nevşehir bölgesinde halk anlatıları içinde yaygın olarak dillendirilen Arzu ile Kamber Efsanesi farklı araştırmacılar tarafından kaynak kişilerden derlenerek yazıya geçirilmiştir. Bunlardan bazıları ise şu şekildedir; Nevşehir / Ürgüp varyantı Öcal Oğuz-Petek Ersoy'un Türkiye'de 2006 yılında yayınladığı Yaşayan Taş Kesilme Efsaneleri Mekânlar ve Anlatılar adlı kitabında yer almaktadır. Nevşehir / Çat varyantı ise Zübeyde Akgül tarafından 2007 yılında Çat'ta kaynak kişilerden derlenerek oluşturulmuştur. Akgül, bu derlemesini Gazi Üniversitesi'nde okuduğu yıllarda lisans seminer çalışması olarak hazırlamıştır.⁶¹ Ancak bölgeye dair aktarılan ve kayıt altına alınan tüm bu anlatılardan muhteva yönünden farklılıkları bulunan bir diğer anlatıda Nevşehir Çat Kasabası sakinlerinden Abdullah Özdemir'in kaynak kişi olarak dinlenmesiyle ortaya çıkmıştır. Böylece Çat Kasabası'nda Zübeyde Akgül'ün Melek Çeviker'den naklen kayıt altına aldığı anlatının farklı bir versiyonu daha olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Abdullah Özdemir Çat Kasabası Arzu ile Kamber Efsanesi'ni şu şekilde aktarmaktadır:⁶²

1. Arzu ile Kamber Efsanesi'nin Geçtiği Yer ve Zaman

Çat Kasabası'nın ana su kaynaklarının başı konumunda bulunan Senirin mevki efsanenin kahramanlarının yaşadığı saha olarak kabul edilmektedir. Efsanenin zamanına dair net bir tarihleme yapılamamakla birlikte hadisenin MS. 1200-1300'lü yıllarda bölgenin yoğun biçimde Türk iskânına açıldığı dönemde gerçekleştiğine inanılmaktadır.

2. Arzu ile Kamber'in Aileleri

Efsanenin kahramanları olan Arzu ve Kamber kardeş iki Türk beyinin çocuklarıdır. Yukarıda bahsi geçen Serinin mevkisinin hâkimi Arzu'nun babasıdır. Kamber'in babası ise yakın başka bir bölgenin hâkimidir. Fakat Kamber'in babası genç yaşta hayatını kaybetmiş ve Kamber bebeklik çağında amcasının yanına gelmiştir. Bunun üzerine amcası Kamber'in bütün mal varlığına el koymuştur.

3. Kahramanların Doğumu ve Kardeşlik Meselesi

Arzu ile Kamber aynı yıl dünyaya gelmişlerdir. Fakat efsanenin kahramanları Kamber'in babası öldükten sonra aynı evde büyümüş olmaları sebebiyle kendilerinin kardeş olduklarını düşünseler de henüz çocuk yaşta birbirlerini farklı duygularla

⁶¹ Metin Arıkan-Tuğba "Bayraktarlar, Arzu İle Kamber Hikâyesinin Nevşehir Varyantları İle Azerbaycan Varyantının Mukayesesi", *1. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildiri Kitabı*, (Ed.Adem Öger), Ankara 2012, s. 180.

⁶² Arzu ile Kamber Efsanesi'nin Nevşehir Çat Kasabası varyantını hem daha iyi irdeleyebilmek hem de daha iyi özümseyebilmek için bölümler halinde anlatmayı uygun gördük.

bağlanmışlardır. Bu his her ikisini de rahatsız etse de gerçeği sadece Arzu'nun annesi, babası ve sadık hizmetçileri bilmektedir.

Zaman geçtikçe Arzu ile Kamber birbirlerine karşı direnemedikleri bir sevgi duymaya başlarlar. Toplum nezdinde asla kabul görmeyecek bu ensest yapı efsanenin kahramanlarını da ürkütmektedir. Zira Latince “in” ve “cestus” kelimelerinin birleşmesiyle oluşturulan Ensest kelimesi terim olarak “haram çiftleşme” anlamına gelmektedir. Mana değeri ise “kirlilik”, “iffetsizlik” olan bu terim, hukuk literatüründe “evlenmeleri yasak kişiler arasında cinsel birliktelik” hadisesini izah etmek için kullanılmaktadır. Aynı şekilde İslami öğretilerde “fücur” kelimesi ile eşanlamlı olarak kullanılan ensest; dinin kesin bir şekilde yasakladığı, evlenmeleri yasak olan yakın akrabalar arasındaki cinsel ilişkileri izah etmek için kullanılır. Nitekim İslami düsturda cinsel ilişkinin yasaklandığı akrabalık dereceleri açık bir biçimde Nisâ Suresi'nin 22. ve 23. Ayetlerinde⁶³ tek tek zikredilmiştir.⁶⁴

4. Kahramanların Âşık Olmaları

M. Cemiloğlu'nun Türk Halk Edebiyatı dâhilinde yer edinmiş olan 120 halk anlatısı ve bu anlatıların 250'ye yakın varyantı üzerinde yapmış olduğu çalışmada halk söylencelerinde bireyler arasındaki âşık olma hadisesinin dört şekilde tecelli ettiğini söylemektedir.

Ona göre bunlar:

- Rüyada aşka düşmek,
- İlk görüşte yıldırım aşkına tutulmak,
- Aşka dönüşen okul arkadaşlığı (Buna, aynı ortamda yetişen gençlerin birbirine âşık olması da denilebilir.),
- Üçüncü şahıs tarafından gösterilen resme âşık olma durumu.

Çat anlatmasında; daima birlikte vakit geçiren, okula beraber gidip gelen iki gencin kardeş oldukları bilinse dahi zamanla birbirlerine âşık oldukları görülmektedir.⁶⁵

⁶³ Nisa Suresi, <http://www.kuranmeali.org/kuran/nisa-suresi/ayet-22-23/2-diyamet-isleri-meali.aspx> (08.10.2017).

⁶⁴ Merter Rahmi Telkenaroğlu, “Ensest ve İslam Hukukundaki İzdüşümü”, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 31, Konya 2011, s. 116.

⁶⁵ M. Arıkan-T. Bayraktarlar, a.g.m., s. 180.

5. Sevgiliye Duyulan Arzu ve İmkânsızlıklar

İki genç şaşkın vaziyette birbirlerinden bir dakika bile ayrılmak istemezlerken Arzu'nun annesi bu sevgi ve bağlılıktan kuşkulandır ve ikisini ayırmak için çareler aramaya başlar. Nihayetinde çözümü Kamber'i öldürmekte bulan anne kendisine yardım etmesi için sadık hizmetçisi ile konuşurken Arzu kulak misafiri olur. Annesi hizmetçiye iki gencin kardeş sevgisinden farklı bir sevgi ile bağlı olduklarını bu yüzden de kardeş olmadıklarını asla bilmemeleri gerektiğini söyler. Dahası Kamber'in yemeğine zehir katarak onu öldürmesini emreder. Bütün bu konuşmaları kelimesi kelimesine dinleyen Arzu vakit kaybetmeden Kamber'i aramaya başlar. Bu sırada hizmetçi hemen planı uygulamaya koyulur ve zehirli yemeği Kamber'e sunarken Arzu yetişir ve şu maniyi sıralar;

*“Garşı çıkar yazıya
Zehir gattı guzuya
Yıma Gamberim yıma
Bir parça atda dazıya”*

Kamber Arzu'nun sözlerini dinleyerek yanında yatan tazıya bir parça kızarmış kuzudan atar ve tazı anında ölür. Bu arada Arzu şaşkınlık içindeki Kamber'e annesi ile hizmetçileri arasında geçen konuşmayı aktarır. Kamber duyduklarının sevinci içindedir. Çünkü gençler kardeş değildir ve önlerinde hiçbir engelleri de kalmamıştır.

Ne var ki Arzu'nun annesi bu ilişkiyi bitirmekte ve Kamber'den kurtulmakta kararlıdır. Bu kez de kendi sütünü Kamber'e içirerek gençleri sütkardeş etmek ister. Yine durumun farkına varan Arzu Kamber'e şöyle seslenir;

*“Süt bişirir aş ider
İçeni zarhoş ider
İçme Gamberim içme
Süt bizi gardeş ider”*

Diyerek yine Kamber'i uyarır.

Nitekim Arzu ile Kamber'in aynı anneden süt içmesi durumunda ikili kardeş sayılacağı için ensest yasağı burada bir kez daha devreye girecektir. Gerçekten de aynı kadından süt emmiş fakat kardeş olmadıkları halde kardeşleşmiş çocukların her birini karşılayan *sütkardeş* kavramı Türkiye'de yaygın olarak kullanılmaktadır. Nitekim yeni doğanın türlü haller sebebiyle annesini emememesi ya da annesinden yeterli süt alamaması durumunda yeni doğum yapmış başka bir annenin göğsünden süt emerek kendisini emziren kadının tüm çocuklarıyla birden sütkardeş olması İslami düsturda da

yer edinmiştir. Böylelikle bir kadın ve bebek arasında kan bağı olmadan da süt yoluyla akrabalık ilişkisi kurulabilmektedir. Hülasa süt yoluyla kardeşlik bağı kurulmuş olan bireyler arasında cinsel ilişki de men edilmiştir.⁶⁶ Nitekim Kuran-ı Kerim’de Nisâ Suresi’nin 23. Ayeti’nde yer alan “*sizi emzirmiş olan sütanneleriniz, sütkardeşleriniz...*”⁶⁷ ifadesi ile sütanne ve sütkardeşin ensest kapsamında değerlendirildiğini göstermektedir.

Her denemesinde bir vesile ile başarısız olan Arzu’nun annesi bu sefer de Kamber’i Arzu’nun gözünden düşürmek için çareler aramaya başlar. Aradığı fırsatı da kızının unutkanlığı sayesinde yakalar. Arzu pınara yüzünü yıkamak için gittiğinde bileziğini kolundan çıkarır ve orada unuttur. Bunu gören annesi bu fırsatı kaçırmaz ve bileziği oradan alır. Arzu’ya da bileziği Kamber’in çaldığını söyler. Bunun üzerine Arzu Kamber’e;

*“Sen pınara vardın mı?
Bilenziğimi gordün mü?
Dinim imanım Gamber
Sen bilenziğimi çaldın mı?”* der.

Kamber Arzu’ya cevap verir;

*“Ben pınara varmadım
Bilenziğini gormedim
Gözüm kör olsun Arzum
Ben bilenziğini çalmadım.”*

Aslında Arzu böyle bir şeye ihtimal vermez ama yine de Kamber’in ağzından duymak ister. İlerleyen süreçle birlikte artık gelinlik çağında olan Arzu’nun taliplileri artmaya başlar. Anne ve babasının uygun gördüğü zengin bir ağa oğluyla evlenmeye zorlanır.

Derlemenin devam eden satırlarında öz kültür bakiyelerinin ardı ardına sıralandığı görülmektedir. Zira bilindiği gibi Türk-İslam kültüründe gelin edilen kız baba ocağından namusunun sembolü olarak al kuşağıyla erkek kardeşinin kolunda/gözetiminde çıkar. Namus olgusunun ehemmiyetiyle alakalı olan bu ritüelde

⁶⁶ Nefise Abalı, “Türk Halk Hikâyelerinde İlk Görüşte Aşk Motifi, Ensest Yasağı ve Egzogami”, *Millî Folklor*, C. 121, S. 83, Ankara 2009, s. 100.

⁶⁷ 4/Nisâ-23: Size şunlarla evlenmek haram kılındı: Analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeş kızları, kız kardeş kızları, sizi emziren sütanneleriniz, sütkız kardeşleriniz, karılarınızın anneleri, kendileriyle zıfafa girdiğiniz karılarınızdan olup evlerinizde bulunan üvey kızlarınız, -eğer anneleri ile zıfafa girmemişseniz onlarla evlenmeniz size bir günah yoktur- öz oğullarınızın karıları, iki kız kardeşi (nikâh altında) bir araya getirmeniz. Ancak geçenler (önceden yapılan bu tür evlilikler) başka. Şüphesiz Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir.

evin erkek çocuğu toplum tarafından kendisine biçilmiş olan görevle evin kız çocuğunun namusundan sorumlu bir nefer gibi görülmektedir. Genç kızının gelin oluncaya kadar geçirdiği süreçte namus bekçiliğini yapan erkek kardeşi gelinin baba evinden çıkarıldığı ana kadar bu görevini ifa eder ve gelin olan kız kardeşini koca evine teslim ederek vazifesini tamamlar. Gelenekçi toplumlarda görünen bu ritüel Arzu ile Kamber Efsanesi Çat Kasabası varyantında da kendini göstermektedir. Zira düğün gününde gelini savuşturmak töreye göre erkek kardeşe düşer. Gelinin erken kardeşi olan Kamber atın başında Arzu atın üstünde, yola çıkarlar ama iki gencin içi kan ağlamaktadır. Kamber söyler;

“Ey hengiler hengiler

Çığırıyor çengiler

Arzumun ak topuğu

Sıkmayın üzengiler.”

Sevdalılar birbirlerine maniler söyleyerek giderken bir kum fırtınası başlar ve düğün alayı dağılır. Yine Kamber söyler;

“Yel eser kum savrulur

Cihanında başı çevrilir

Eğil Arzum öpeyim

Yol gedikten ayrılır.”

Böylece Kamber Arzu’yu öpmek istediğini dillendirir.

Ortaya çıkan kargaşadan faydalanan iki genç düğün alayından kaçar. Bu durumu fark eden düğün ahalişi ellerinde taş ve sopalarla Arzu ile Kamber’i kovalamaya başlarlar. Artık kavuşmalarının imkânsız olduğunu anlayan ikili aynı anda Allah’tan ölümün onları birleştirmesini isterler. Nitekim genç âşıklar kavuşmanın ölüm ile gerçekleşebileceği kanısına varmış ve bu çaresizlik onlarda yeniden var oluş, yeniden dirilme ve hiç ayrılmama güdüsünü tetiklemiştir. Velhasıl anlatının sonunda Allah Arzu ile Kamber’in dualarını kabul eder ve âşıklar taşa dönüşürler. Arzu ile Kamber Efsanesi’nin diğer tüm varyantlarında⁶⁸ genç âşıklar bedenlerini toprağa teslim ederken Nevşehir Çat anlatısında taşlaşma yoluna gitmişlerdir. Belki de Çat anlatısını diğerlerinden üstün kılan bu somutlaşma eylemidir. Zira dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi Türk Ata Kültü’nde de *taş* kutsaldır. Böylelikle âşıklar beşeri aşklarını tanrısal aşka dönüştürmüşlerdir.

⁶⁸ Daha geniş bilgi için Bkz. Esmâ Şimşek, Arzu ile Kamber Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 1987.

Netice olarak yüzyıllar öncesinden uzanıp günümüze gelen bu sevda anlatısı diriliğini ve büyüünü hali hazırda muhafaza etmektedir. Zira *aşk* kutsaldır. Kutsal olana duyulan saygı ise ebedidir. Bu sebeple 21. yüzyıl gençleri Arzu ile Kamber'in aşk uğruna taşlaşmış bedenlerini, kendi kutsal sevdalarının tanığı olarak seçmektedirler. Velhasıl Çat Kasabası Serinin mevkiinde bulunan Arzu ile Kamber bloğu gençler için aşk uğruna haykırdıkları en büyük *evet* sözünü zikrettikleri mekân halini almıştır. Nitekim saha son dönem nikâh törenleri için gençler tarafından tercih edilen anıtsal bir aşk mabedine dönüşmüştür.

Sonuç ve Öneriler

Merak, insanları seyahat etmeye iten en önemli turizm motivasyonlarından biridir. Zira insanlar merak duygularını tatmin edebilmek için kendi geçmişlerine, geçmişin bıraktığı izlere dokunmak ve tecrübe etmek isterler. Bu sayede varoluşuna anlam katabileceğini düşünen insanoğlu için efsaneler ve efsanelerin yaşandığı bölgeler geçmişle kurulmak istenen bağda önemli birer araçtır.

Efsaneler merak duygusunu tatmin etmek isteyen bireylerin penceresinden bir araç olarak değerlendirildiğinde insan ile efsaneyi bir araya getirmenin en kolay ve verimli yolu turizmden geçmektedir. Kendi toplumuna ya da başka toplumlara ait anlatıları yerinde tecrübe etmek isteyen bireyler seyahat etkinliklerinde bulunarak aslında bir turizm faaliyeti gerçekleştirmektedirler. Nitekim merak güdüsü sayesinde efsaneler vb. anlatılar hem ulusal anlamda hem de dünya ölçeğinde turizm endüstrisi içerisindeki yerini almıştır. Hazırlanan turlara ve destinasyonlara göre değişiklik gösterse de birçok turizm etkinliğinde bölgenin efsanevi anlatılarına dair alanlara, eserlere veya kalıntılara yer verilmektedir. Özellikle kültür turistlerinin veya özel ilgi gruplarının dikkatini daha çok çeken bu anlatılar, ülkelerin veya bölgelerin turistik ürün olarak pazarlanmasını kolaylaştırıcı role sahiptir. Bununla birlikte mitolojik bir anlatı, bir efsane turisti etkisi altında bırakarak unutulmaz bir deneyim yaşatmakta ve bölgenin akıllara kazınmasını sağlayabilmektedir. Böylece söz konusu tatmini yaşayan turist ağızdan ağıza pazarlama yöntemiyle destinasyonun reklamı yapmakta ve potansiyel talebi de arttırmaktadır. Ayrıca turistik ürün olarak pazarlanmasının sağladığı ekonomik getirilerin yanı sıra mitolojik anlatılar veya efsaneler, turizm çatısı altında değerlendirildiğinde yerel halkın turizm bilincine kavuşmasına ve öz değerlerinin yanında kültürel mirasına da sahip çıkmalarını sağlamaktadır.

Sonuç olarak, mitolojik anlatılar veya efsaneler özellikle birer turistik ürün olarak pazarlandığında; turist memnuniyeti ve tatmini, bölgenin ekonomik kalkınması, efsaneye konu olan alanın sayesinde destinasyon bilinirliğinin artması ve marka değerinin oluşması gibi katkıları göz önünde bulundurulduğunda; Nevşehir Çat Kasabası'nda yer alan Arzu ile Kamber Efsanesi'nin günübürlük Kayseri ve Nevşehir turlarına, bunun yanı sıra Kapadokya bölgesine yapılan yerli-yabancı paket turlara dâhil edilmesi önerilmektedir. Ayrıca Kapadokya'nın gözdesi balon turlarında yaşanan

romantizmin devamı olabilecek potansiyele sahip Arzu ile Kamber Efsane'si, Çat Kasabası'nın son yılların yükselen alternatif turizm trendi olan evlilik turizmine ev sahipliği yapmasına olanak sağlamaktadır. Nitekim gerek Nevşehir ili ve çevresi gerekse de başka illerden gelen çiftler burada nikâh törenleri düzenlemekte ve tıpkı Arzu ile Kamber gibi kendi aşklarının da ölümsüz olması için iyi dileklerde bulunmaktadır. Bu ve buna benzer uygulamalarla birlikte Çat Kasabası'nın turistik imajı diğer Arzu ile Kamber varyantlarından veya taşlaşma hikâyelerinin geçtiği bölgelerden farklı bir hal almakta ve benzersiz bir çekiciliğe kavuşmaktadır. Zira bölgede bu denli bir merasimin düzenleniyor olmasının romantik bireylerin evlilik turizmi bağlamında Çat Kasabası'nı tercih etmelerini kolaylaştıracağı düşünölmektedir.

Bu sayede Çat Kasabası'nın turizme kazandırılmasıyla birlikte bölgenin kalkınması sağlanacaktır. Bunun yanı sıra kasabadaki yerel halkın turizm bilinci artacak ve kasabalı sahip olduğu kültürel miras öğelerine sahip çıkarak, koruyarak onları nesiller boyu aktaracaktır. Ayrıca Çat Kasabası için varsayılan bu gelişimin, çevre il, ilçe ve kasabalara örnek teşkil ederek tümüyle turizm bilincinin gelişmesine ve kültürel miras öğelerine sahip çıkılmasına olanak sağlayacağı düşünölmektedir.

Kaynaklar

- ABALI, N., “Türk Halk Hikâyelerinde İlk Görüşte Aşk Motifi, Encest Yasağı ve Egzogami”, *Millî Folklor*, C. 121, S. 83, Ankara 2009, s. 97-102.
- ADIBELLİ, R., “Taş ve İnsanın Kaderi”, *Düşünen Şehir Dergisi*, S. 3, Kayseri 2017, s. 20-29.
- AHMET YESEVİ ÜNİVERSİTESİ AVRASYA ÇALIŞMALARI GRUBU, *Türk Dünyası Kültürel Mirası Envanter Çalışması*, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları, Ankara 2015.
- AKGÜN, A. E., KESKİN, H., AYAR, H., ve ERDOĞAN, E., “The Influence Of Storytelling Approach In Travel Writings On Readers’ Empathy And Travel Intentions”, *Procedia-Social And Behavioral Sciences*, S. 207, 2015, s. 577-586.
- AKTAŞ, S. ve BATMAN, O., Efsanelerin Turistik Çekicilik Üzerine Etkileri: Profesyonel Turist Rehberlerine Yönelik Bir Araştırma. *E-Journal of New World Sciences Academy Social Sciences*, Varşova 2010, C.5, S. 4, s. 367-395.
- ARIKAN, M. ve BAYRAKTARLAR, T., “Arzu İle Kamber Hikâyesinin Nevşehir Varyantları İle Azerbaycan Varyantının Mukayesesi”, *1. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildiri Kitabı*, (Ed. Adem Öger), Ankara 2012, s. 175-197.
- ARNAUT, T., “Gagauz Türkülerinde Aşk ve Ölüm Motifleri”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, C.11, S. 5, Ankara 2009, s. 5-20.
- ARPAGUŞ, H. K., “Mitoloji, Kur’ân-ı Kerîm Kıssaları ve Kültürel Miras”, *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 25, S.2, İstanbul, 2003, s. 5-24.
- ATIŞ, N., “Grek Düşünce Dünyasında Felsefe Din ve Mitoloji İlişkisi”, *Kaygı*, C. 12, Bursa 2009, s.57-66.
- AYCAN, G., “Psikoloji Çerçevesinde Mitoloji Olgusunun İncelenmesi”, *Mitoloji Araştırmaları*, (Ed. İbrahim Gümüş), Hiper Yayın, İstanbul 2019, s. 47-71.
- BAYAT, F., *Mitolojiye Giriş*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2010.
- BAYATLI, N. Y., “Arzu Kanber Hikâyesi’nin Irak Türkmenleri Arasında Tespit Edilen Yeni Bir Varyantı’nın İncelenmesi”, *Journal of the College of Languages*, C. 34, Bağdat 2016, s. 337-365.
- BAYATLI, N. Y., “Türk Halk Hikâyelerinden Arzu Kamber (Arzu Qamber) Hikâyesinin Kerkük Ve Tuzhurmatı Varyantlarının Mukayesesi (İnceleme Ve Metin)”, *Millî Folklor*, C. 21, S. 82, Ankara 2009, s. 122-139.

- BAYZAR, C. K., “Mitoloji ve Çağdaş Sanat”, *Sanat Tarih Dergisi*, C. 0, S. 18, İzmir 2016, s. 113-130.
- BERKMEN, H., “Kapadokya Bölgesinde Suyu İzleyen Kültürler”, *Megaron Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E-Dergisi*, C. 10, S. 4, İstanbul 2015, s. 595-609.
- CHRONİS, A., “Tourists as Story-Builders: Narrative Construction at a Heritage Museum”, *Journal of Travel & Tourism Marketing*, C. 29, S. 5, Londra 2012, s. 444-459.
- ÇERİKAN, F. U. ve KAZANCI, S., “Arzu İle Kanber Hikâyesinin Yeni Bir Varyantı Ve Çözümlemesi”, *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, C. 8, S.23, Eskişehir 2020, s. 20-45.
- DEMİREL, H., “*Turizmde Sürdürülebilirlik, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü*”, Uzmanlık Tezi, Ankara 2010.
- DERİN, S. S., “Mevlana Celaleddin Rumi’nin Sevgi Anlayışı” *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, S. 26, Ankara 2004, s. 289-304.
- DÖNMEZ, M. S. ve GÜLER, Ş., “Transmedya Hikâyeciliği “Doritos Akademi” Örneği İncelemesi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, C. 7, S. 16, Isparta 2016, s. 155-175.
- DURBİLMEZ, B. *Türk Dünyası Kültürü*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2019.
- DURDIYEVA, A., “ Arzu İle Kamber Destanının Varyantları Üzerine Bir İnceleme”, *Bilig*, S. 12, Ankara 2000, s. 45-62.
- DUYMAZ, A., “120. Yılında Halk Hikâyesi Araştırmaları Tarihine Bir Bakış”, *Akademik Kaynak*, C.2, S.3, Ankara 2014, s. 1-23.
- ELIADE, M., *Dinler Tarihine Giriş*, (çev. Lale Arslan Özcan), Kabalcı Yayıncılık, İstanbul 2015.
- EMEN, F. B. ve AYTAŞ, G., “Yaratıcı Drama İle Mitoloji Öğretimi”, *Zeitschrift für die Welt der Türken*, C. 11, S. 3, Ankara, 2019, s. 151-156.
- ERPEK, C., “Geç Antik Dönem’de Kapadokya’da Kentler”, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, C. 10, S. 2, Nevşehir 2020, s. 642-657.
- ESER, E., “Yerel Yönetimlerin Destinasyon Markalaşmasına Etkisi: Nevşehir Çat Kasabası Örneği”, *Innovation and Global Issues Congress III*, Antalya 2018, s. 823-835.
- FEVZİOĞLU, N., “Gelin Kaya Efsaneleri ve Taş Kesilme Motifi Üzerine Bir Değerlendirme”, *Gazi Türkiyat*, S. 9, Ankara 2011, s. 115-133.
- GÖMEÇ, S. Y., “Konar-Göçer Deyimine Dair İlk Tespitler Ve Konar-Göçerlik”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, C. 119, S. 234, 2018, s. 37-44.

- GÜNDÜZ, Ş., “Kutsal Hakkında Konuşmak: Dinsel Söylemde Mitos”, *Milel ve Nihal İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi*, C. 6, S. 1, 2009, s. 9-26.
- KAHRAMAN, N. ve TÜRKAY, O., *Turizm ve Çevre*, Detay Yayıncılık, Ankara 2004.
- KARA, M. ve ÇİÇEK, B., “Deneyimsel Pazarlama ve Satın Alma Karar Sürecine Etkisi: Termal Turizm Sektöründe Bir Uygulama” *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, C. 13, Gümüşhane 2015, s. 177-200.
- KARAKAŞ, M., “The Effects Of Pre-Reading Activities On Elt Trainee Teachers’ Comprehension Of Short Stories”, *Journal Of Theory And Practice In Education*, C. 1, S. 2, Çanakkale 2005, s. 25-35.
- KAYA, A., “Başlangıcından 1071’e Kadar Türklerin Anadolu’ya Akınları Hakkında Bir Değerlendirme”, *Ekev Akademi Dergisi*, C. 18, S. 59, Erzurum 2014, s. 211-232.
- KAYA, B. ve GÜMÜŞ, M., “The Importance of Storytelling as a Postmodern Tool in Context of Tourism”, *Journal of Applied Tourism Research*, C.1, S. 2, Isparta 2020, s. 115-132.
- KILIÇ, Y. ve ESER, E., “Eskiçağ Düşüncesi Ve Kutsal Kitaplarda Yedi Sembolizmi”, *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, C. 11, S. 11, Ankara 2016, s. 77-89.
- KIZILIRMAK, İ. ve GÜMÜŞ, E., “Galata Kulesi ve Kız Kulesi’nin Söylence Turizmi Kapsamında İncelenmesi”, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, C. 4, S. 4, 2020, s. 3449-3464.
- KİM, H. J. ve YOUN, H., “How to Design and Deliver Stories about Tourism Destinations”, *Journal of Travel Research*, C. 56, S. 6, 2016, s. 1-13.
- KÖKTAN, Y., “Mitoloji Dans Ve Müzik”, *Türük Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, C. 2, S. 3, s. 261-271.
- METE, D., “Eskilerin Masalları: Klasik Ve Modern Mitolojiden Postmodern Anlatıya Din Bilimlerinde Mitoloji”, *Akra Kültür Sanat Ve Edebiyat Dergisi*, C. 8, S. 21, İstanbul, 2020, s.75-93.
- MYUMYUN, T., “Cultural Tourism and the Opportunities for Pesentation of the Ethno Cultural Heritage”, *vasil7penchev.files.wordpress.com*, 2007, (Erişim Tarihi: 25.06.2021).
- NAR, M. Ş., “Günümüz Toplumunda Mitler: Anadolu Halk Efsaneleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme”, *Folklor/Edebiyat*, C. 20, S. 79, 2014, s. 55-77.
- NİSA SURESİ, <http://www.kuranmeali.org/kuran/nisa-suresi/ayet-22-23/2-diyamet-isleri-meali.aspx> (08.10.2017).
- ÖGEL, B., *Türk Mitolojisi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1995.

- ÖZKAN, A. R., “Din Mitoloji İlişkisi”, *Ekev Akademi Dergisi*, C. 6, S. 11, Erzurum 2002, s. 9-20.
- ÖZKUL, E., DEMİRER, D., ve İPAR, M. S., “Edebiyatın Pazarlama Aracı Olarak Turizm Amaçlı Kullanımı Üzerine Bir Araştırma”, *13. Ulusal Turizm Kongresi Bildiri Kitabı*, Antalya 2012, s. 1-22.
- ÖZKUL, O., “Türk Kimliğini Oluşturan Ortak Kültürel Değerler”, *Emek ve Toplum Dergisi* C. 4, S. 8, 2015, s. 166-185.
- ÖZTÜRK, A., “Mitolojik Bilginin Sosyo-Politik Temelleri ve İmge-Epistemik Modellemesi”, *Mitoloji Araştırmaları*, (Ed. İbrahim Gümüş), Hiper Yayın, İstanbul 2019, s. 19-46.
- PERA, R., “Empowering The New Traveller: Storytelling As A Co-Creative Behaviour In Tourism”, *Current Issues In Tourism*, C. 20, S. 4, 2017, s. 331-338.
- SERT, H., “İdeolojinin Aktarımında Halk Hikâyelerinin İşlevi: Arzu ile Kamber Örneği”, *Milli Folklor Dergisi*, C. 22, S. 88, Ankara 2010, s. 66-70.
- ŞAHİN, H. İ., “Dalyan Ve Köyceğiz Çevresinde Gelenek, Turizm ve Folklorizm”. *Milli Folklor*, C. 82 Ankara 2009, s. 50-58.
- ŞİMŞEK, E., “Arzu ile Kamber Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma”, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 1987.
- TDK (Türk Dil Kurumu), Hikâye nedir?, <http://www.tdk.gov.tr/>, (25.05.2021).
- TDK Mit, <https://sozluk.gov.tr/> (25.06.2021).
- TELKENAROĞLU, M. R., “Ensest ve İslam Hukukundaki İzdüşümü”, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 31, Konya 2011, s. 115-144.
- TILLICH, P., “Din, Bilim ve Felsefe”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi* C. 10, S. 2, Bursa 2001, s. 271-283.
- TÜRKAY, İ. A., “Çatköy’ün Nevşehir’e “Mahalle” olarak Entegrasyonu”, Bitirme Tezi, İstanbul 2003.
- UYGUR, S. M., DEMİRER, D. ve HATIRNAZ, B., “Turizm Pazarlamasında Alternatif Bir Araç Olarak Hikâyelerin Kullanımı”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 5, S. 42, 2017, s. 34-42.
- ÜNSAL, V. ve ŞİMŞEK, R. Ö., “Demir Çağı’nda Kapadokya’nın Kültürel Ve Siyasal Görünümü”, *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi (UTAD) The Journal of International History Researches*, C. 4, S. 1, Kırşehir 2020, s. 14-27.
- YENİPİNAR, U., “Efsane ve Söylence Turizmi”, *Turizmde Güncel Konu ve Eğilimler II*, (Edit Şule Aydın-Mustafa Boz), Detay Yayıncılık, Ankara 2018 s. 325-342.

YILAR, Ö., “Mit-Efsane ve Eğitim”, *Kazım Karabekir Eğitim Fakùltesi Dergisi*, S. 11, 2005, s. 383-392.